

اسلام جو عجمی

شماری : ۲۰ یولیو بـ میات ، میانی بـ دیم ۱۴۰۰

سیل ۲ صای ۲۷ ۱۳۲۱ جمادی الآخر ۱۳۲۲ مدیری : حليم ثابت

جلد ۳

قرآنہ کریم

واذ قیل لهم امنوا بما انزل الله فَإِنَّهُ يَعْلَمُ [حاشیہ لی مشیوم قرآن] مرحوم ماستر رفت

فقہ

[عنانیلر و تشریع صلاحیتی] حليم ثابت
[عنانی دوئی تابدا یتھے تشریع صلاحیتی استعمال ایتدی . فقط بالآخرہ تقہیلہ نہ
عباسیہ دورخی اعادہ چالیشدیلر . دوات عکرالک ، اراضی و مالیہ کبی خصوصیات
قانونلر یا پتھدہ دوام ایتدی . فقط بوقانونلری قبیله تشیید ایدنلر بولنادی . تنظیماتیلر
بالعمل دینہ انقلاب پاپدیلر . حقوق ایله علیہ دیندن آپردیلر . فقط بوقابلک علی
نظریہ لرنی تأسیس ایدہ مددکنندن ایش یارم تالدی . حقوقک بالنظریہ مسئلہ اولاسی
ایچون دینک اوکا استقلال بخشن ایقی لازمدر . بودہ اجتنق اصول تقہدہ انقلاب
پاپنلہ اولور .]

امہماںیات

[حرث ، مدنیت تمدن] غیر سیف الدین
[ہراماتک بر مدنیتی وارد . انسانیتک مشترک مالی اولان علم ، اصول و فن کی مؤسسه لرک
مجموعہ (تمدن) نامی پریلہ بیلر . بوصورتہ براورو بیلردن بالکن تمدن آلا جائز ،
ناصل کہ عربلردن اسلامیتہ برا بر اسلام مدنیتی آلتیز ، حرث خارجدن آلماز بناً علیہ
حرث عتمانیلہ ملیذر . نہ اورو بیلردن ، نہ ده دیکر ملنلردن آلمش دکلدر .]

نقہ

[فیبانلک تیک عین اوزرہ وارد اولان اجازہ نرک عدم صحی حقنده یا کلش استدلالری ،
و یو خصوصیہ پاٹھ صریح اولان آیت جلیاہی تاؤینل محیلری] . منصوری زادہ سید

اسلام ہو اونی

[جہاد خبرلری ، رسی تبلیغاتی کورہ]

نسخہ سی ۶۰ پارہ در

توزيع یوی ، زمان کتبخانہ سیدر ،

مطبعہ خیریہ و شرکاسی

فَقْهٌ

اجماع

عثمانیلر و تشریع صلاحیتی :

عثمانیلر کاده اولیکی عصرلری اموی و عباسیلر دوراندن همان فرقه اولهارق
چکدی : سلطانلر اداره ، اجرا جهته باقارلر دی ، خواجه‌لر ده یکی خدمه‌لرک
حکملرخی اسکی کتابلرده آذایه و ق شریع ایدیویزلر دی .
خلفای راشدین دوراندن سوکرا کوک اموی و عباسیلر ، کوک طوائف
ملوک و اسکی عثمانیلرده خاندپارلاق موققیلرک هبیی یا سلامیتک اعجازلی بر تأثیری ،
یا پرداختنک ای تدبیری ، یا خود تازه بر مسلمان ملک قهرمانانی تیجه‌سیدر .
یو قسمه ، اسلام تاریخنک او نسنه بروسته چو قلق ایله کوریلن پارلاق صحیفه‌لرک
هیچ بری ، غیر طبیعی یز صورتنه تشکل این اموی ، عباسی ، طوائف ملوک
خلافت و امارتلرینک تشکیلاتی محصولی دکلدی .

فقط استکیدن برو توکلرک روحشده موجود اولوب کنیلیدن کنیلیه
تأثیری اجرا ایدن یا سانک غیر مکتبه توپلی عثمانیلری اولدخمه بر حکومت
حالده یا شاده بیلیوردی . یونک کیزی تأثیری آزالمه یا شلاخه سلطانلر ، خلیفه‌لر
بعض قانونلر یا معا احتیاجی دویبلر ؟ احیانه کوره قتوپلر وضع استکیدنلر دیلر .
متده اولنلهه برابر هوژتیکل حکمکلک اسیری بولو نیان عمان غازی حضرت‌تلرینک
قانون وضع استدیکی عاشق پاشا رایه تاریخنده (صحیفه ۲۰) مسطوردرد : « و دخنی
هر کنه کم یز بیمار و زرم آنک بیسز الدن الیه‌لر وهم اول او لدیک و قده
او غله و زره لر واکر کوچوجلیه دخنی او لوره و پره لر خدمتکارلری سفروقی
اولیحق سفره واره لر تا اول سفره یارا نیجه و هر کم قانونی دوزرسه الله اندن
راضی اولسون واکر تسلیمن بی کشی بوقانوننک غیری یز قانون قوه‌حق
اولو رسه ایندندن وايتدیزندن الله تعالی راضی اولسون . »
فقط سوکرالری عثمانیلر عالمه‌ده شکایحالک کیردی . اموی ، عباسی خلافی

زمانلرندمکی مقدور فقیه‌لر آز عالم اولان خلفلری ینه تشریع صلاحیتی اله آلدیلر. برمدت ایچون عثمانیلیق عالی ده شکلاً اموزیلر، عباسیلر دورنندن فرقز اوله‌رق یوروودی.

مع ماقيه سهانلى دولتى، سلطانلر تشریع صلاحیتك كندي اللرند بولۇمىسى لازم كلدىكىنى يواش يواش آكلایورلاردى . فقط بىردن بىر بىر وادىدە بولۇوك خطوطه‌لرە ايلرولە يەمزىلدى . حکومت طرفىن احتىاجه كوره وضع اولونان بىشكىلرە ساده « قانون » نامى ويربىلور ، بونلار احکام فقىھى دن اوله‌رق تائىلسا يوردى . بعضاًمه مثلاً رومايلى خىستيانلرندن قىچ ايدلەيىكى حالدا اراضى خراجىدەن بعد اولوئە يەرق ابوالسعود اقدىنڭ قوايسىلە اراضىي اميرى يەعدادىتىھ كىپوردى . حالبىك بىوضع اولونان قانونلر متضۇ قوئە مؤىنەتى حاڻ سىرت قابعده‌لرى دېمكىدى ؟ بونلار اىلە بعض فعل وحداتىلرە حسن و قىجرى دىسەت كىسب ايدى يوردى . بونقە ئۆزىن دن شوقاتونلار اىلە فقىھى حكىلر آرمىندا ذرە قدر فرق يوقايىدى . عىنى زمانىدە فقىھى حكىلر اسلام عرقىڭ رسمىت كىبا اىتىش بىر شكلى ايسە ، سلطان و خليفەلر طرفىن وضع اولونان قانونلاردا بونىن باشقە ياشى دىكلىدى .

سلطانلر ، خليفەلر ارادە فرمانلار يە عمومى و جدا نىدە ياشىيان بىرعە رسمىت ويرمكىن باشقە ياشى ياخامشىلردى ؟ و خىدان عمومىدە ياشىيان بى شىڭ قىمىت مثبت اولدېتىھ كوره فعلى ، منقى اولدېتىھ كوره تىركى رضائى بارى يە مخالىف اوله‌مازدى . چونكە بونلار يامعروف ، يامنگى ، دېمكىدى . شۇ حالدا بوقاتونلارڭ تىنچە مائى معروفي امر ايدوب منكىرى نىي اىتكىن عبارت ايدى . بى ايسە تصلوڭ صراحتىلە عملايدن باشقە ياشى دىكلىدى . عىنى زمانىدە بىشكىلرە وضع ايدلەر اسلام جماعتك مادى و معنوی اتىخابىه مظھەر اولدېتىدىن اھلىت صاحى اولووب قرارلىرى مطاع ورسى دېمكىدى .

بناء علیه بوقاتونلار بىر حکم شرعى افادە ايدوب احکام فقىھى دن اولدېتىھ شېھ ايدىلەيە مزىدى . عىكىرلەك ، مالىيە ، دفتر خاقانى و على العلوم اراضى مسئلەلىتىھ ئابىد قابعده لر ئامالىه ملى عرفة كوره تنظيم ايدلەيىكى جالاده فقىھىلر بوقاتونلار ئظریات فقىھى يە توفيق اىتكى دوشۇنە میورلاردى .

مع مافیه نصل اولو رسه او لسوں مقام حکومت و خلافت تشریع صلاحیتندن محرومیتی جاڑ اولادینی عثمانی سلطان و خلیفه‌رنجه آکلاشیلنه باشلادی . کیت کیده بوجهت بوتون صراحتیله میدانه چقدی . تنظیمات خیریه اعلانی ده بونک بر نوع تخلیاتندن باشقه برشی دکلدی .

فی الحقيقة تنظیمات تخلیق بالعمل دینی ، دنیوی معامله‌لردن تصفیه صورتیله تخلی ایتمشد . حقوق دیندندن آیرمیق صورتیله هم دین تمامیه معنویله شرک تعالی ایده‌جگدی ، هم ده دولت تشریع صلاحیتی اکتساب ایده‌رک کرک مملکتی و کرک عدالتی دها اینی صیانت ایده‌بیله‌جگدی . فقط مع التأسف تنظیمات بودیتی تصفیسی اینی بر سورتهه یا به مادی . چونکه اجتماعی مسئله‌لرده عمللارک اصلاحیتندن اقدم عمللارک تصحیحی لازمرد . تنظیمات بالعمل یا پدینی ایشلری بالعلم یا پادینی ایچون حقیله موفق اوله مادی . دین ینه بر قسم دنیوی معامله‌لرله آلوده قالدی . قتوخانه و مدرسلز کاف سابق حاکم شرعیه ، قمام وايتام ایشلری کی دنیوی معامله‌لرله اشتغالده دواام ایشدی . دینک جوهر اصلیسی اولان عبادات و اعتقادات یعنی تربیت دینه وظیفسی تمامیه مهمل قالدی . عینی زمانده دولت ده تمامیه بز (دولت شارعه) ماهیتی اکتساب ایده‌مدی . چونکه بالنظریه حالا حق تشریع و حق قضا قتوخانه‌یه عائدی . یکی بر اصول فقه تأسیله علوم اسلامیده بر انقلاب یا پیشناهیه حقوق دائره‌سندی دین دائزه‌سندن آیریله حق و حقوق دائزه‌سنده حاکیت قتوخانه بیرینه حاکمیت ملت قائم اولسایه چقدی . تنظیمات تخلیقی اداره ایدنلر ، یاشامق ایستین بر دولتك تشریع صلاحیتندن محرومیتی جاڑ اولادینی آکلاملهه برابر ، بونک تعطیلاتنده عجمیلک کوست دیلر . مع مافیه او زمانه کوره بو حال طبیعی ایدی . تنظیمات تخلیلر باشقه صورته حرکت ایده‌منزلرده . بر ملت یا پاچی ملتلری تقليدايدرکن بالکتر نفع و ضررده عائد قاعده‌لرینی آلیر ، حسن و قبحه تغلق ایدن قاعده‌لرینی آلماز . حسن و قبحه عائد قاعده‌لرده احیاج زمانک تأثیریله اصلاحات یا پلله‌جئی زمان ملی محمدله‌لر استاد ایمک یعنی دینک شرع بجملیه ملی وجدانک عرفانیه مناجت ایده‌مک اقضا ایدر . بو صورته ملی و جدان ملی و سجیه بوزوله‌لردن مقصده ، دها این

اولاً شيلر، دين اوبله بر قوادرکه اوئي يالكز كندىسى تحدىدايدە بىلير. حقوق مسئله‌لىك دولتى عاند اولدىقى بالذات دين سوپاه مىلدىكه بو عائىت قطى بىر حقيقت مىلە ماھىتى اكتساب ايدە بىلسىن. تنظيماتىن اول حقوق وعلم داۋە لرى دە دين داۋەمىسى كې قوا خانىھە عائىدى. تنظيمات قتوا خانەتك خارجىنە اولهرق يكىدىن بىر عدلىي نظارىيە معارف نظارىي احداث ايتدى ئىكىنى مىكەلرلە يى مكتىلر، دارالقونقر تأسىس ايتدى. بونى ياياركەن قتوا خانە يالكز عيادات واعتقادات مئەلرلە ياه اوغراشە جق، ملتى تربىيە دېنە سىلە اشتغال ايدە جڭ دېنە مدى.

بو صورتىه مىلەكتىدە بىرى بىرىتە مخالىف عمومى بىر ايكىلەك حصولە كىلىدى: قانوندە ايكىلەك، محاكمە ايكىلەك، تحصىلە ايكىلەك، علمە ايكىلەك، بوتون خايدە ايكىلەك ... بو طالە (اتتىت دولت) دېنە بىلە.

اجتىاعىامزىدە حصولە كلىن بىر ايكىلەك نظرىيات اجتىاعىامزىدە كى ايكىلەك ضرورى بىر نىچەسىدەر. اسکى نظرىەلرلە يىكى ملى غرفلەرن توھىد وتأليف ايدىلەرك ملى نظرىەلەر، يعنى ملى بىر حقوق، ملى بىر اصول فقه، ملى بىر اخلاق، ملى بىر سىاست، ملى بىر اقتصاديات، ملى بىر بىديعات، حتى ملى بىر فلسقە تشىكل اىتمىكىچە وحدت مىلە حصولە كەھەنزا.

مثلاً مدرسلر دىنى وملى مدرسلر دېنە اىكىيە آيرلەرق على مدرسلر عاند اولدىقى معارف نظارته تودىع ايدىلەكىن صوڭرا دىنى مدرسلەردىن عاباتلىرى، اعتقادلىرى جانلاندىرىمەرق ملتەنە حقىق بىر حىات دينە اوياندىرىمەيلە جڭ دىنى مىرىپىلە يېشىدىرىلە جڭدى. قتوخانە عيادات واعتقاداتك تصحىح وتنظىم، تربىيە دينەتك حسن اجرانە حسر ماسىع ايدە جڭدى. مادام كە عدىلە تشىكىلاٽى ياسىلدى، آرتىق توزىع عدالت مەخصرىا او رايه عاند اوله جىدى. باب جىلە بشىخت عدىلە و معارف ايشلىرى عاند اولدقلىرى نظارتلەر يراقەرق اموسى دېنە ايلە تربىيە دينە جەتى بمحق وظيفە ايدىستە جڭدى.. الخ.

مع ما فيه تنظيماتىخىلە خستەلىنى اي تشخيص اىقىتلەردى. بىر دولتك حقوق داۋە سىدە تشريع حللاختى تامىلە احراز ايمەك طېقىدىن باشقە بىر صورتىه

پاشایه‌یه جنی حقنده کی قاعتلرند بیویک بر اصابت واردی . فقط بوخته‌لئک تداوی‌ی خصوصنده بیویک خطالار تکاب ایدیلکه برابر مقام سلطنت دوغر و دن دوغر و به تسریعه باشلامشندی . اسکی تشکلاته بکره مهین عثمانی تشکلات اجتماعیه‌ست دوغرور دینی یکی حاده‌لرک یکی قواعد حقوقیه ایله اداره‌ی لزومه قاعع کتیریلش ایدی ؟ دولت آرتیق بتوون حقوقی حاده‌لر حقوقه ایجایه کوره قانونلر وضع ایدیبوردی .

قانون اساسی ایکنچی دفعه اوله‌زق اعلان ایدیلوپ مشروطیت دوری باشلامه‌سله حیات تسریعه دها زیاده وضوح پیدا اپتدی . ولايت حقوقه رسماً ملته رجوع ایده‌رک اونک و کلکلری امور حقوقه‌ده تسریعه باشلا دیلر . بونلرک بتشریع خصوصنده کی صلاحیتلری ده ملت و امتوجه بالاجاع قبول ایدلری . ایشته کوریلیورک بوكون ذات پادشاهی، ولايت حقوقه‌نک یعنی قوه‌تشریعه ایله قوه‌اجراهه‌نک عتلی در، عین زمانده صفت جلیله خلافتی حائز اولق جهیه ولايت دینه‌نک ده نکهانیدر .

بوصوره‌له دولتک ریاستیه قواخانه‌نک ریاستی یعنی ذاته اجتماع ایدیبور . بوذات پادشاه اولق حیثیله حاکمت ملیه‌ی، خلیفه بولق حیثیله‌ده حاکمیت قتوای تئیل ایدیبور ، شوقدر وارکه حاکمیت ملیه بالکر حقوق دادره‌ستنده ، حاکمیت قتواده بالکر دین یعنی عبادات و اعتقدات دادره‌ستنده نافقددر . اوحالده بوایک تورلو حاکمیتی ياخود بوایک تورلو ولایتی — ولايت حقوقه ایله ولايت دینیه‌ی — آیری آیری موضوع بحث ایتك اقتضا ایدر .

ملیم ثابت

(همچویی) بخوبی

حرث، مدنیت، تمدن

ایشته هر وقت قول‌لاندیعزم اوچ کله ... بونلرک اک دوغر و معزالزینی بز آنجاق اجتماعی شائینده بولا بیلیرز . اوحالده مؤسسه‌هدر ؟ اولا بونی آکلایم .